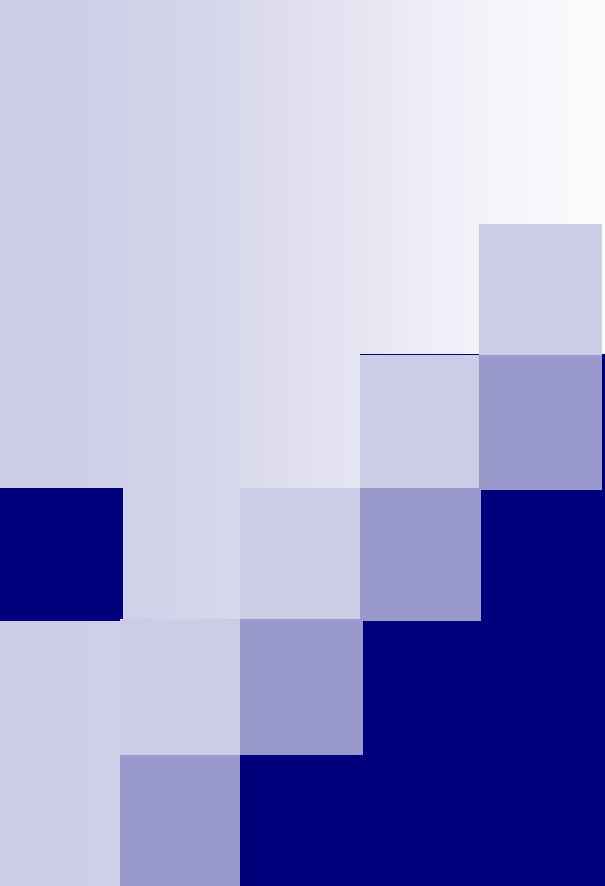




OPETUS- MENETELMIÄ

”Menetelmäperheet”

- I Ajattelun kehittämisen ja ideoinnin menetelmiä
- II **Ryhmä- ja yhteistoiminnallisia menetelmiä**
- III Tiedonhankinnallisia menetelmiä
- IV Viestinnällisen lähestymistavan menetelmiä
- V Elämyksellisiä, kokemuksellisia ja vaikuttamisen menetelmiä
- VI Draama ja suggestiiviset menetelmät
- VII Esittäviä menetelmiä
- VIII Arviointimenetelmiä

I Ajattelun kehittämisen ja ideoinnin menetelmiä

- Kaiken oppimisen pohjimmaisena tavoitteena on kehittää oppijan ajattelua.
- Käsitteellinen ajattelu, käsitteiden määrittely ja niiden toimivuuden testaaminen sekä erilaiset omat tutkimukset ja pohdinnat tukevat ajattelun kehittämistä.
 - *Ajattelun kehittäminen terveystiedon opetuksen ehkä tärkein tavoite (vrt. OPS:n tavoitteet ja arviointikriteerit)*
 - *Ajattelun kehittyminen vaatii aikaa – myös oppitunneilla!*

I Ajattelun kehittämisen ja ideoinnin menetelmiä

Aikajanat

- Aikajanan seuraaminen ja tuottaminen kehittää ajattelua, auttaa hahmottamaan kokonaisuuksia ja ymmärtämään muutoksia.
 - *Tehdään itsenäisesti? Yhdessä?*

Ajatus-/mielipidelaput

- Kun ideoita pyritään vakavissaan hyödyntämään, kannattaa ajatuslappujen ideat koota säännöllisesti talteen.
 - *Ajatukset/mielipiteet esim. nimettömästi lapuille ”intiimeissä” kysymyksissä → opettaja voi purkaa suullisesti*

I Ajattelun kehittämisen ja ideoinnin menetelmiä

Aivoriihi/ ideatulva

- Kannustetaan kaikkia rohkeiden ja lennokkaiden ideoiden keksimiseen, arvostelu ja kritiikki on ideointivaiheessa kielletty, ideoidaan määrällisesti paljon, yhdistellään muiden ideoita, kirjataan kaikki ideat muistiin, valitaan lopuksi käyttökelpoisimmat.
 - *Voidaan myös käyttää käsitekartan tyyppisesti (ennakkotietojen purku, asioiden yhdistely tms.)*

Luetun ymmärtäminen

- Keskustelu pareittain tai ryhmässä luetusta, kuvan piirtäminen luetusta ja siitä kertominen, kysymyksiin vastaaminen luetun perusteella, jatkokertomuksen, referaatin tai vastineen kirjoittaminen, keskeisten asioiden etsiminen luetusta jne.

I Ajattelun kehittämisen ja ideoinnin menetelmiä

Hypoteesit = ”väitteet” (arvot, asenteet!)

- Menetelmä sopii niin yksilöoppimiseen kuin yhteistoiminnalliseen oppimiseenkin.
- Oman oppimisen kohdalla hypoteesien asettaminen ja niiden toimivuuden selvittäminen antaa hyvän suunnitelman omalle oppimistyölle.
 - *Eri tapoja vastata/etsiä vastauksia väitteisiin?*
 - *Väitteen + lyhyen tietoiskun yhdistäminen*
 - *Tärkeää selkiyttää oppilaille, ovatko väitteet todella oikein tai väärin vai onko asioihin erilaisia näkökulmia!*

I Ajattelun kehittämisen ja ideoinnin menetelmiä

Tuumatalkoot

- Toimitaan ryhmänä. Esitellään ongelma. Kukin ryhmän jäsen ideoi ensin äänettömästi 10 min.
- Ideat kirjataan esillä oleville uusille papereille, jotka on ripustettu ympäri huonetta. Ryhmän jäsenet kiertävät (ideointikävely) vapaasti huoneessa.
- Omien ideoiden kirjaamisen ja piirtämisen lisäksi edelleen kehitetään ja yhdistellään ideoita. Äänettömästi merkitään +merkillä kaikki kiinnostavat ideat.
- Menestyneimmät ideat otetaan yhteiseen pohdintaan ja käyttöön.
 - *Vrt. aivoriihi/ ideatulva*

I Ajattelun kehittämisen ja ideoinnin menetelmiä

Miellekartat

- Miellekartat ovat hyvin vapaamuotoisia, subjektiivisia ajatuskarttoja. Ne rakentuvat kunkin yksilön omista lähtökohdista, havainnoista ja kokemuksista.
- Miellekartan rakentaminen aloitetaan paperin keskeltä. Siihen kirjoitetaan aihe. Keskustan ympärille ruvetaan keräämään aiheeseen kuuluvia osasia, myös kysymyksiä.
 - *Esim. uutta asiaa aloitettaessa voidaan miellekartan avulla tutkia millaiset ennakkotiedot oppilailla on aiheesta*

I Ajattelun kehittämisen ja ideoinnin menetelmiä

Käsitekartat

- Käsitekartat muistuttavat miellekarttoja, mutta ovat niiden jalostuneempi muoto. Käsitekartassa muodostuu yleensä selkeä hierarkia ylä- ja alakäsitteiden välille. Yleensä käsitteiden nimet ympyröidään ja yhdistetään toisiinsa nuoliviivoilla. Viivan päälle kirjoitetaan käsitteitä yhdistävä linkkisana, jolloin rakentuu lauseita.
 - *Soveltuvat esim. sisällön jäsentämiseen, ennakkokäsitysten selvittämiseen ja esitelmän tai oppitunnin suunnitteluun*
 - *Täydentäminen kattavammaksi opetuksen lopuksi (= mitä on opittu?)*

II Ryhmä- ja yhteistoiminnallisia menetelmiä

- Kyse on pitkäjänteisestä omassa opetusryhmässä tehtävästä työstä – ryhmässä toimiminen ja oppiminen tulee oppia ja sitä tulee harjoitella aluksi pienin askelin.
- Ryhmätyöt voidaan jakaa esim. sosiaalistaviin ja ajattelutoimintaa edistäviin. Ne voivat olla myös itsetuntoa kohottavia, käyttäytymismalleja opettavia tai tietopainotteisia.
- Yhteisöllinen oppiminen yhdistää sosiaalisen yhdessäolon oppimiseen. Yhteistoiminnallisella oppimisella viitataan kokonaisvaltaisen oppimisen käsitteeseen.

II Ryhmä- ja yhteistoiminnallisia menetelmiä

Erikoistuneet ryhmät

- Projekti jaetaan niin moneen osaan kuin siinä on erikoisalueita ja ne jaetaan eri ryhmille.
- Ryhmät työskentelevät ja opettavat sitten oppimansa tiedot toisille ryhmille.
- Erikoistuneet ryhmät voivat toimia myös siten, että ne tutkivat jokainen eri aiheita.
 - *Opetustapa muille: muistiinpanot, harjoitusmoniste, luento?*
 - *Laajuus? Ajankäyttö?*
 - *Opettajan tehtävänä varmistaa, että asiat todella opitaan (kuten aina ryhmätöiden yhteydessä)*

II Ryhmä- ja yhteistoiminnallisia menetelmiä

Sovellus erikoistuneista ryhmistä

- Ryhmät työskentelevät ja tämän jälkeen yksi jokaisesta ryhmästä jää tuotoksen luo ja esittelee sen uudelle ryhmälle.
- → Ryhmät jatkavat esitellyn tuotoksen työstämistä eteenpäin, kunnes jälleen yksi heistä (eri henkilö kuin alussa) jää tuotoksen luo ja muut jatkavat ryhmänä eteenpäin.
- → Kierto jatkuu ja ryhmät muuttuvat, kunnes kaikki(?) ovat työstäneet jokaista tuotosta eteenpäin.
 - *Vaatii toiminnan hahmottamista (ja aikaa) eli sopii vanhemmille oppilaille*

II Ryhmä- ja yhteistoiminnallisia menetelmiä

Ryhmän projekti

- a) Eriytyneet tehtävät: jokainen ryhmän jäsen tekee oman osatehtävänsä ja lopuksi tuotokset yhdistetään yhdeksi kokonaisuudeksi.
 - → *kokonaisuuden kriittinen arviointi!*
- b) Yhteiset tehtävät: jokainen ryhmän jäsen selvittää ensin henkilökohtaisesti kaikki osatehtävät. Tämän jälkeen ryhmän jäsenet vertailevat tuloksiaan ja lopuksi kootaan yhteenveto.

Parityö

- Jokin aihepiiri voidaan jakaa erilaisiin teemoihin ja antaa siitä kullekin työparille yhteinen tiedonhankinnallinen tehtävä, ratkaistava ongelma tai tuotettava produktio.
 - *Helpompi lähtökohta kuin ryhmätyö. Parin valinta?*

II Ryhmä- ja yhteistoiminnallisia menetelmiä

Snowball

- Snowball -menetelmä tarkoittaa tekniikkaa, jossa oppija ensin hetken aikaa syventyy yksin opetettavaan asiaan, pohtien ja muistiinpanoja tehden esim. käsitekartaksi.
- Tämän jälkeen muodostetaan pari, jossa kaksi oppijaa vertailevat tietojaan ja tarvittaessa täydentävät omia tietojaan parin tiedoilla.
- Seuraavassa vaiheessa parit muodostavat neljän oppijan ryhmän ja esittävät tietojaan toisilleen. Tämän jälkeen voidaan ryhmäkokoa kasvattaa kuuden tai kahdeksan oppijan ryhmiksi.
- Tällainen menetelmä sopii ongelmaratkaisuun, keskusteluun, tutustuttaessa uuteen aihepiiriin. Menetelmän kehittäjiä ovat englantilaiset George Brown ja Madelaine Atkins.

II Ryhmä- ja yhteistoiminnallisia menetelmiä

Työpistetyöskentely

- Työpistetyöskentely eli ns. pysäkkityöskentely sopii moniin sisältöihin. Oppilaat työskentelevät valmiiksi järjestetyillä paikoilla. Pysäkille varattu aika rajataan tai se voidaan jättää avoimeksi.
- Tilanteesta myös riippuu, halutaanko kaikkien oppilaiden käyvän kaikilla pysäkeillä vai saako pysäkin valita itse.
- Pysäkkityöskentelyllä voidaan motivoida oppilaita uuden asian pariin. Sitä voidaan myös käyttää kun opetellaan uusia tekniikoita tai järjestetään opetusjaksojen koonteja.
 - *Pysäkkien määrä ja tehtävien laajuus vs. ryhmä koko ja ajankäyttö?*

III Tiedonhankinnallisia menetelmiä

- Nyky-yhteiskunnassa tarvitaan mm. tiedon hankinnan taitoja, tiedon käsittelyn taitoja, tiedon analysoinnin ja arvioinnin taitoja sekä taitoja soveltaa em. prosessin avulla saatuja tietoja.
 - *Tiedon hankinta siis vain yksi osa-alue*
 - *Huom. tiedonhankintataidot (käsittää em. taidot) terveystiedon opetuksen yhtenä tavoitteena*

III Tiedonhankinnallisia menetelmiä

■ Vaiheet:

1. Ennakkotiedon jäsentäminen
2. Tiedonhankinnan suunnittelu
3. Tiedonhankintavaihe
4. Hankitun tiedon jäsentäminen, analysointi ja järjestäminen
5. Tiedon raportointi
6. Arviointi
7. Esittäminen

Haastattelu, itsenäinen tiedonhankinta, raportti, tieteellinen tutkimus, tutkielma...

- *erityisen tärkeää lukion terveystiedon opetuksessa*

IV Viestinnällisen lähestymistavan menetelmiä

- Edellyttää opettajalta avointa suhtautumista ja aktiivista, dynaamista oppimisen käsitystä.
 - *Huom. terveystiedon yhtenä oppimistavoitteena medianlukutaito*

Aikakauslehdet, animaatio, diasarjat, elokuva, erikoislehdet, graafinen suunnittelu, kuunnelma, lehtikirjoitus ja -leike, maalaus, mainosanalyysi, piirtäminen, sanomalehti ja artikkelit, sarjakuva, valokuva, video...

- *itse tuottaminen tai käyttö opetuksen lähdemateriaalina?*

V Elämyksellisiä, kokemuksellisia ja vaikuttamisen menetelmiä

- Elämyspedagogiikkaa tai seikkailukasvatusta voidaan toteuttaa erilaisin keinoin tai päämääräasetteluin.
 - *Soveltuvuus luokkaopetukseen?*
- Shokkiopetusta käytetään silloin, kun pyritään nopeasti vaikuttamaan ihmisten asenteisiin tai muuttamaan heidän käyttäytymistään (esim. järkyttävät kuvat). Menetelmällä voidaan pyrkiä empatiakyvyn kehittämiseen, jolloin yritetään vaikuttaa voimakkaasti tunteisiin, mutta myös tehokas tietoisku ja analyttiseen pohdintaan pakottava tilanne voi toimia shokkiopetuksena.
 - *Vaatii opettajalta rohkeutta ja varmuutta*
 - *Eettiset näkökulmat?*

V Vaikuttamisen menetelmiä

Adressi, julkilausuma tai aloite, kokous, median hyväksikäyttö, mielenosoitus ja kulkue...

Paneeli

- Keskustelijat ilmaisevat siinä omia mielipiteitään ja perustelevat näkemyksiään.
- Paneelin aihe on yleensä selvästi rajattu. Sopivia aiheita ovat sellaiset, joista on luonnostaan olemassa erilaisia näkemyksiä.
- Osallistujat pyrkivät hankkimaan etukäteen riittävästi taustatietoa selvittääkseen keskustelusta ja pystyäkseen perustelemaan uskottavasti sanottavansa tai pystyäkseen kumoamaan muiden tietoja ja perusteluja.
 - *Vaatii harjoittelua ja esiintymistaitoja sekä eri rooleja (puheenjohtaja, ajanmittaaja, osallistujat, yleisö...)*

V Vaikuttamisen menetelmiä

Puhe

- Voi olla spontaani mielipiteen ilmaisu tai etukäteen valmisteltu.
- Puhelajeja: asiapuheella välitetään tietoa halutusta aiheesta; ohjelmapuheella pyritään vaikuttamaan kuulijoihin, tilannepuhe viihdyttää...
 - *Vaatii harjoittelua ja hyvää ohjeistusta*
 - *Pituus? Tarkoitus?*
 - *Puhetaito monissa ulkomaisissa kouluissa paljon keskeisemmällä sijalla kuin Suomessa*
 - *Huom. osa terveystiedon opetuksen tavoitteena olevia vuorovaikutustaitoja!*

V Vaikuttamisen menetelmiä

Väittely

- Puhumisen taidonnäyte. Ennen väittelyä sovitaan käsiteltävä aihe. Päätetään puheenvuorojen maksimipituus esim. 2 min.
- Väittelyssä on kaksi osapuolta: puolustajat ja vastustajat. Puheenjohtaja johtaa väittelyä ja jakaa puheenvuorot ja huolehtii siitä, että väittelijät pysyvät sovitussa aiheessa. Ajanmittaaja ilmoittaa äänimerkillä, että puheenvuoro on loppumassa.
- Puolustajat aloittavat väittelyn ja tuovat esille puolustuksen keskeisiä argumentteja. Vastustajat yrittävät murtaa puolustuksen näkökohdat. Yleisö voi esittää kysymyksiä väittelijöille. Puheenvuoroa pyydetään nousemalla ylös.
- Yleisö äänestää väittelyn voittajan.
 - *Vielä haasteellisempi(?) menetelmä kuin paneeli tai puhe*

VI Draama ja suggestiiviset menetelmät

- Draamamenetelmien ohjaajalta vaaditaan tilanne- ja kokemustajua sekä oppilaiden ja heidän eläytymiskykynsä hyvää tuntemusta.
 - *Vaativat tottumista ja harjoittelua*
 - *Esiintymisen hyvä perustua vapaaehtoisuuteen*
 - *Ohjaajan tulee kokea menetelmät omakseen*
 - *Menetelmien sopivuus eri ikäisille? Mitä todella opitaan?*
- Suggestiiviset menetelmät rentoutusmenetelmiä ja musiikin avulla tapahtuvaa virittäytymistä (esim. mielikuvitusmatkat).

Naamiot esiintymisessä, nukketeatteri, näytelmä, piirtoheitinteatteri, sosiodraama, varjoteatteri...

VII Esittäviä menetelmiä

- Esim. opettajan puhe, taulumuistiinpanot ja piirtäminen ovat tehokkaita esittäviä opetusmenetelmiä.
 - *Terveystiedossa tarinat ja tehtävät/pohdinta niiden pohjalta toimivat hyvin*
 - *Samoin nuorten kysymys/vastaus-palstojen käyttö (löytyy esim. netistä), case-opetus*
- Myös oppilaiden omat esitykset, jotka voivat olla yksilöesityksiä tai ryhmän esityksiä.
 - *Jatkuvasti ja ajallisesti liian pitkään käytettynä synnyttävät helposti tarkkaavaisuuden ja seurannan ongelmia (havainnollistaminen + kontakti kuulijoihin!)*

Luento, esitelmä, alustus, esittelytilaisuudet, tarinat, mielipide-/kysymyspalstat, kertominen, kirjaesittely...

VIII Arviointimenetelmiä

- Perinteinen opettajajohtoinen arviointi, vertaisarviointi, oman työn ja toiminnan arviointi...
 - *Käyttö rinnakkain?*
- Itsearviointi vahvistaa omaa minäkuvaa, ohjaa oman työn prosessia ja antaa eväitä esittää asiallista ja rakentavaa kritiikkiä myös muiden töistä.
 - *Huom. Terveystiedon OPS edellyttää itsearvioinnin käyttöä*
- Arviointi on osa oppimisprosessia: kannustavuus, mahdollisuuksien esiintuonti, realistisuus. "Valmentaa" tulevaisuutta varten.

VIII Arviointimenetelmiä

Itsearviointi

- Oppilas tuo esille omia näkökulmiaan ja havaintojaan ja niistä ja parhaimmillaan niistä myös keskustellaan yhdessä. Oppilaat voivat kirjoittaa itsearviointiin myös täysin vapaamuotoiseen kertomusmuotoon. Itsearviointinissa voidaan tehdä myös suunnitelmia tulevaisuutta varten.
 - *Vaatii harjoittelua ja ohjeistamista (valmiin lomakepohjan täyttämisestä hyvä aloittaa)*
 - *Vertailu opettajan/tovereiden arviointiin? Palaute?*

Vertaisarviointi

- Oppilaat arvioivat toistensa tuotoksia ja/tai toimintaa.
 - *Avointa/ yksityistä?*

VIII Arviointimenetelmiä

Aineistokoe

- Aineiston käsittelyn taidot tulevat mitatuiksi ja oppilaat saavat ainutlaatuista tietoa soveltavista tehtävistä.
 - *Millaista aineistoa ja kuinka paljon?*
 - *Lukiossa hyvää harjoittelua yo-kirjoituksia varten*

Näyttökoe

- Sopii taitojen mittaamiseen (?)
 - *Ensiaputaidot, tiedonhankintataidot?*
 - *Entä vuorovaikutustaidot?*

VIII Arviointimenetelmiä

Oppimispäiväkirja

- Käsitellään itselle sattuneita tapahtumia ja kirjataan omia kokemuksia ja ajatuksia suhteessa oppitunneilla käsiteltyihin asioihin.
 - *Vastaa hyvin terveystiedon osaamisen vaatimuksia*
 - *Voidaan kerätä myös lisämateriaalia opetusaiheista*
 - *Käytettynä koko opetusjakson ajan toimii kokeen tms. asemasta/ohella arvioinnin pohjana*
 - *Vaatii hyvän ohjeistuksen/ vapaamuotoisempi?*
 - *Soveltuu yleensä paremmin tytöille kuin pojille*

VIII Arviointimenetelmiä

Kotiesseet

- *Hyvät, selkeät ohjeet esseen kirjoittamiseen*
- *Lukiossa tärkeää valmistautumista yo-kirjoituksia varten*
- *Esseiden hyödyntäminen oppitunneilla?*

Portfolio

- Salkkuarvioinnin ajatuksena on antaa työn tekijän itse valita omista töistään ne, jotka osoittavat hänen oppineen jonkun tavoitteena olleen asian.
 - *Sisältää itsearviointia*
 - *Usein työläs (mutta opettavainen) oppilaalle ja opettajalle – riittävän ajan ja mielenkiinnon varmistaminen?*

Päätaustalähteet:

- Hakkarainen K, Bollström-Huttunen M, Pyysalo R, Lonka K. 2005. **Tutkiva oppiminen käytännössä.** Matkaopas opettajille. Porvoo: WS-Bookwell Oy.
- Pässilä T, Niinikuru L, Ojanen T, Rokka P. 1994. **Uuden koulun menetelmät.** Jyväskylä: Kirjapaino Oma.
- Tynjälä P. 1999. **Oppiminen tiedon rakentamisena.** Konstruktivistisen oppimiskäsityksen perusteita. Tampere: Tammer-paino oy.
- Vuorinen I. 2001. **Tuhat tapaa opettaa.** Vammala. Vammalan kirjapaino oy.